

PŘÍPRAVA VYŠŠÍCH VELITELŮ A ŠTÁBNÍCH DŮSTOJNÍKŮ ČSL. ARMÁDY V LETECH 1945 – 1951

VÁCLAV VONDRÁŠEK

VONDRÁŠEK, V.: Preparation of Senior Commanders and Staff Officers of Czecho-Slovak Army in 1945 – 1951. *Vojenská história*, 6, 1, 2002, pp 52 – 72, Bratislava.

By the study on preparation of military professionals for higher and the highest positions in the Czecho-Slovak Army after ending of the World War II the author follows up with his preceding study on these problems in 1918 – 1939 published in the *Military History* No. 1, 2000. The author focused on detailed analysis of organisation and contents aspects of preparation of the above mentioned category of commanding corps of the Czecho-Slovak Army in the conditions of its post-war construction and beginning transformation to the Army of the so called socialist type. The author follows the problems in the context of restoration and organisational development of military school system as a whole on the background of existing internal political struggles, consequences or the rise of the monopoly of communist power and strengthening influence of the great power of the Soviet Union. So he proves besides other also the solution of the issue of continuity and discontinuity of senior commanders and staff employees of the pre-war and post-war army completed by the reorganisation of the military school system in 1950 – 1951.

Military History. Czecho-Slovakia. Army 1945 – 1951.

Prezident a vrchní velitel ozbrojených sil E. Beneš si uvědomoval, že poválečná armáda je budována z různorodých složek. Za jeden ze základních úkolů, jak zdůraznil ve vystoupení před příslušníky 1. čs. samostatné brigády ze západu (jednalo se o součást první oficiální cesty v osvobozené zemi), považoval splynutí východní a západní složky v jednotnou armádu, budovanou na základní tradici, vytvořené v průběhu dvacetileté existence československého státu.¹ Při přijetí delegace Svazu čs. důstojnictva 11. prosince 1945 (uvedená organizace měla splynout s nově se vytvářejícím Svazem brannosti) byl podrobně informován o činnosti velitelského sboru československé armády za druhé světové války. V krátkém vystoupení jako klíčový problém znovu nastolil otázku unifikace důstojnického sboru a současně (především z lidských hledisek) obhajoval tu jeho část, která ve válečných letech byla pasivní a nepodílela se na boji proti fašismu.²

Různorodost složek, které tvořily základ poválečné československé armády, současně akcentovala potřebu jejich integrujících prvků. Za jeden z prvořadých úkolů souvisejících s výstavbou poválečné československé armády lze považovat i urychlenou obnovu sítě vojenského školství. Vyžadovaly to především existující zdroje formování nového důstojnického sboru a s tím související jeho široká diferenciace z hlediska vojenského původu a vojenského vzdělání.³ Naléhavost řešení uvedeného problému akcentoval postulát budování armády pod-

¹Svobodné Československo, 17. 6. 1945, s. 1.

²Svobodné Československo, 14. 12. 1945, s. 1.

³O přehledné schéma rozdělení důstojnického sboru podle vojenského původu a činnosti v letech druhé světové války se pokusil M. ŠVONDR, *Důstojnický sbor československé armády v letech 1945 – 1949*. Bratislava, VPF-VA-AZ 1972 (diplomová práce), s. 33. V polovině roku 1947 sloužilo v čs. armádě 8887 důstojníků předmnichovské armády (69,2%), důstojníků jmenovaných z rotmistřů 2187 (17%) a 1287 důstojníků aktivovaných ze zálohy. V rámci uvedených kategorií je potřebné specifikovat, kolik procent důstojníků se zúčastnilo domácího a zahraničního odboje, sloužilo ve vládním vojsku, armádě Slovenské republiky, kdo se neangažoval v odboji apd.

le vzoru armády sovětské a dalších spojeneckých armád, zakotvený v Košickém vládním programu. Zpráva 4. (organizačního) oddělení hlavního štábu MNO z 18. listopadu 1945 charakterizovala situaci v důstojnickém sboru následovně: „Jest v zájmu čs. armády s ohledem na naše spojení, aby československá armáda měla skutečně vynikající důstojnický sbor, zejména, aby na vedoucích místech byli důstojníci s nejlepším vojenským a všeobecným vzděláním.“⁴ Nesporně k nim náležely i základní tradice armády a důstojnického sboru z meziválečného období.

Již v roce 1945 bylo vojenské školství obnoveno v rozsahu, který v podstatě odpovídal vojenskému školství v předmnichovské republice. Jeho třístupňový systém – vojenské akademie, vojenská učiliště a vysoké vojenské školství – měl plnit následující úkoly: 1) zajistit rychlé a plynulé doplňování důstojnického sboru mladými kádry pro základní důstojnické funkce, 2) zajistit obnovu a doplnění základního vojenského vzdělání aktivních důstojníků bez požadované kvalifikace, 3) poskytovat vojensko-teoretické vzdělání důstojníkům aktivovaným ze zálohy a za 4) zajistit přípravu kádrů pro vyšší a nejvyšší funkce v československé armádě.⁵

Dnem 1. července 1945 byla zřízena i Vysoká škola vojenská v Praze.⁶ Kontinuálně navazovala na zkušenosti Vysoké školy válečné z třicátých let s důrazem na cílevědomé studium, rozpracovávání a aplikaci otázek, které přinesla druhá světová válka. Dalším závažným úkolem školy byl podíl na vypracování nové vojenské doktríny československého státu. Vysoká škola vojenská organizačně zastřešovala tři relativně samostatné složky: a) Vysokou školu válečnou, b) Kurz vyšších velitelů, c) Školu velitelskou (tzn. kurzy pro velitele vojskových těles a kurzy pro velitele oddílů).⁷ Jejím velitelem byl 15. června 1945 vyjmenován div. gen. Alois Liška, bývalý velitel čs. obrněné brigády na západní frontě.⁸ Zabezpečení výuky a organizační chod služby v rámci Vysoké školy vojenské mělo zabezpečovat (podle tabulek mírových počtů ze 6. května 1946) 119 důstojníků stálého stavu.

Vysoká škola válečná připravovala důstojníky generálního štábu pro směr operační a týlový. Operační směr měl za úkol připravit důstojníky pro vykonávání funkcí na štábech vyšších velitelství (včetně hlavního štábu) a současně připravoval velitele vševojskových jednotek od stupně svazek výše. Týlový směr připravoval důstojníky generálního štábu s předurčením zastávat funkce na štábech tylů vyšších jednotek (včetně hlavního štábu) a plnit úkoly vyžadující zvláštní odborné týlové školení. Posláním kurzu vyšších velitelů (jehož trvání se předpokládalo v délce 8 – 10 měsíců) byla ucelená systematická příprava plukovníků generálního štábu a zbraní s předurčením zastávat funkce velitelů vyšších jednotek (pokud pro ně byli systemizováni generálové, včetně generálů hlavního štábu a MNO). Školení se předpokládalo ve směru operačním a týlovém v rámci pěšího, motorizovaného a tankového sboru, dále v rámci armáda a skupina armád. Účelem velitelské školy bylo organizování čtyřměsí-

⁴Vojenský ústřední archiv Praha (dále VÚA Praha), MNO, 4. odd. hl. št. 1946, č. j. 28-1-1 taj.

⁵Problematiku vojenského školství mělo na starosti 3. oddělení hlavního štábu, které bylo složeno ze skupiny služebníků knih, skupiny školství a skupiny studijní. (VÚA Praha, MNO, 3. odd. hl. št. 1946, kart. č. 33, č. j. 1568.)

⁶Věcní věstník MNO 1945, č. 11, 21. 7. 1945, čl. 59.

⁷VÚA Praha, MNO, HŠ 1946, kart. č. 23, č. j. 976.

⁸Veliteli Vysoké školy vojenské byl podřízen zástupce pro směr operační (plk. gšt. Vejmelka) a zástupce pro směr týlový (plk. Holan), dále štáb školy a hospodářská skupina. Na Vysoké škole vojenské působilo 34 učitelů. Z hlediska vojensko-odborného vzdělání 3 učitelé byli absolventy Válečné školy v Paříži (8,8 %), 27 absolvovalo československou válečnou školu (79,5 %), 1 byl absolventem civilní vysoké školy a 3 absolvovali Vojenskou akademii v Hranicích (8,8 %). V letech 1939 – 1945 7 učitelů bylo v československých vojenských jednotkách na Západě (20,6 %), 4 sloužili ve vládním vojsku (11,8 %), 18 učitelů vykonávalo různá občanská povolání v protektorátní správě, za německé okupace vězněno 5 (7 %). [Zajímavé jsou rovněž údaje o délce praxe v mírové službě. 4 učitelé měli praxi 6 – 10 let (11,8 %), 7 praxi 11 – 15 let (20,6 %) a 23 odsloužilo 16 – 20 let (34 %). V naprosté většině se jednalo o důstojníky, kteří se stali vojáky z povolání v letech 1919 – 1920 a absolvovali československou válečnou školu a byli nositeli kontinuity s armádou 1. ČSR a postuluji její výstavbu. (ŠVONDRA, M.: Důstojnický sbor československé armády v letech 1945 – 1949. Bratislava, VPF-VAAZ 1972. Diplomová práce, s. 65).]

ních kurzů pro velitele oddílů všech druhů zbraní a kurzů pro velitele vojskových těles všech zbraní s operačním a týlovým zaměřením.

Posluchačům obou směrů Vysoké školy válečné se přednášely následující předměty: všeobecná taktika, taktika jednotlivých druhů zbraní, válečná historie, taktika všech služeb, politické vědy, národní hospodářství, finanční věda, státní účetnictví, ústavní, občanské, mezinárodní a správní právo, geopolitický zeměpis a vybrané kapitoly z umění. Součástí výuky, která byla oficiálně zahájena 28. srpna 1945, byla i náročná jazyková příprava. Diference (z hlediska směru operačního a týlového) existovaly ve výuce všeobecné taktiky a taktiky zbraní a štábní práce. Velení školy přitom důsledně prosazovalo zásadu co největšího počtu společných zaměstnání obou směrů s cílem navázat, upevnit a zdokonalit vzájemné vztahy a spolupráci včetně znalosti práce obou směrů, které v praxi nelze nikdy od sebe striktně oddělit.

Konkrétní podmínky přijetí ke studiu na Vysokou školu vojenskou konkretizoval Věcný věstník MNO č. 16 z roku 1945.⁹ Do 3. ročníku pro důstojníky generálního štábu měli být povoláni důstojníci, kteří v roce 1938/39 dokončili 2. ročník Vysoké válečné školy a důstojníci, kteří absolvovali příslušné kurzy v zahraničí nebo byli zařazeni na místa důstojníků generálního štábu ve štábech čs. zahraniční armády. Do 2. ročníku se předpokládalo povolání důstojníků majících praktické zkušenosti z velitelských či štábních funkcí na stupni prapor až pluk v čs. zahraniční armádě. Obdobná kritéria platila i pro důstojníky intendantsva. Všem uchazečům o studium z řad bývalých frekventantů Vysoké školy válečné a Vysoké školy intendantské se ukládalo, aby do 31. srpna 1945 prostřednictvím svých nadřízených velitelství předložili písemné přihlášky 1. oddělení hlavního štábu. V přihlášce měli uvést své stávající služební zařazení a bydliště, rodinný stav a národnost manželčiny, zaměstnání za doby okupace a účast v odboji. Rovněž důstojníci zahraničního vojska, kteří splňovali podmínky pro povolání ke studiu na VŠV, měli předložit do stejné doby 1. oddělení hlavního štábu žádosti s uvedením jména a příjmení, hodnosti a dne, kdy do ní byli povýšeni, branný poměr a kmenové těleso, školní vzdělání, celkový průběh vojenské služby v čs. armádě a funkce, které zastávali, rodinný stav, národnost svou a manželčiny, stručný životopis s připojením lékařského vysvědčení o zdravotním stavu. Součástí přihlášky byla vyjádření velitelů útvarů a jejich vyšších nadřízených. Původně se předpokládalo, že výuka bude zahájena v říjnu 1945.¹⁰

Zároveň bylo rozhodnuto, že ve školním roce 1945/46 bude otevřen i první řádný ročník studia na Vysoké škole vojenské s cílem doplnit předepsané počty důstojníků štábů (generálního štábu a intendantsva). Uchazeči z řad důstojníků zbraní a hospodářské služby předkládali žádosti ke studiu svému veliteli útvaru či součástí do 2. srpna 1945. Ten k nim připojil lékařské vysvědčení o zdravotním stavu uchazeče vystavené nejbližší vojenskou nemocnicí a hodnocení o schopnosti a spolehlivosti uchazeče podle předepsaného vzoru. Veškerou tuto dokumentaci poté zaslal na nadřízený stupeň a ten pak předložil žádost se svým hodnocením přímo na velitelství Vysoké školy vojenské v Praze. Podmínky pro uchazeče do prvního ročníku řádného studia byly následující: hodnost poručíka až majora, v době podání žádosti nesměl být mladší než 27 let a starší než 39 let, musel mít 3 léta praktické vojenské služby a nebo alespoň jeden rok velení za války jako důstojník. Dále se vyžadoval výborný zdravotní stav potvrzený vojenskou nemocnicí. Uchazeč dále musel mít vyhraněnou a pevnou povahu, spořádané rodinné a finanční poměry, nesměl být trestán a musel prokázat účast v národně osvobozenéckém zápase na domácí či zahraniční frontě.

Přijímací řízení, které se konalo ve dnech 17. – 22. září 1945, zahrnovalo několik zkoušek. Jednalo se o zkoušku psychotechnickou absolvovanou podle zvláštních směrnic MNO, dále o zpracování práce ze všeobecného vzdělání, při které měl uchazeč prokázat znalost nejdů-

⁹Věcný věstník MNO 1945, č. 16, 21. 7. 1945, čl. 59.

¹⁰Тамtéž.

ležitéjších a časových otázek z politiky, základů sociologie a národního hospodářství, z občanské nauky československého státu a dále z problematiky demokracie, nacionalismu, socialismu a fašismu. Přitom se posuzovaly nejen vědomosti, ale i sloh, úsudek, postřeh, logický způsob práce a bystrost. Dále to byla práce z oboru všeobecně vojenského, ze všeobecných a zvláště československých dějin, ze zeměpisu, z topografie a písemná práce z cizích jazyků (ruština, angličtina nebo francouzština podle volby uchazeče, případně jazyků jiných).

Na základě komisionálního posouzení přihlášek bylo do 3. ročníku Vysoké školy válečné povoláno 82 posluchačů a 3 hospitanti.¹¹ Z toho bylo 80 Čechů a 5 důstojníků slovenské národnosti.¹² V 39 případech šlo o domácí důstojníky (absolventi II. ročníku předválečné Vysoké školy válečné), 27 důstojníků bojovalo v letech druhé světové války v československé zahraniční armádě na západě a 18 na východě. Zbývající jeden posluchač byl blíže nespecifikován. V operačním směru bylo zařazeno 60 důstojníků a v týlovém 25 důstojníků i s třemi hospitanty.

Ve II. ročníku studovalo 80 posluchačů. Z tohoto počtu bylo 72 Čechů a 8 Slováků. Z domácího vojska bylo 23 důstojníků (absolventi II. ročníku z roku 1938), v 27 případech se jednalo o příslušníky československé zahraniční armády na západě a v 19 na východě. Zbývající jeden posluchač je rovněž blíže nespecifikován. V operačním směru studovalo 60 důstojníků a v týlovém 20 důstojníků. Jedním ze základních předpokladů ke studiu ve II. a III. ročníku byla (jak jsme již zdůraznili) aktivní účast v domácím či zahraničním odboji v letech druhé světové války.

Do I. ročníku bylo na základě výsledků přijímacího řízení povoláno 74 důstojníků a jeden důstojník Sboru národní bezpečnosti jako hospitant. Českou národnost mělo 58 posluchačů a slovenskou 17.¹³ Z domácí armády bylo 17 důstojníků a ze zahraniční 3 (ze západu). Celkově ve všech třech ročnících Vysoké školy válečné studovalo 240 posluchačů včetně hospitantů.

Vzhledem k vysokým počtům posluchačů vyvstal problém kvalitního zabezpečení výuky vědeckopedagogickým sborem. Optimální počet pedagogů se přitom odhadoval na 60 osob, velení školy však mělo k dispozici 37 důstojníků generálního štábu a intendanstva a dále 11 důstojníků, kteří byli přiděleni velitelské škole, u níž se však nepředpokládalo zahájení výuky v nejbližších dvou letech. K dispozici bylo dále 7 vojáků z povolání – externistů. Externí výuku na Vysoké škole vojenské dále zabezpečovali učitelé pražských vysokých škol na základě dohody uzavřené mezi velením a jednotlivými rektoráty. Externě zde přednášeli 4 profesori z Právnické fakulty, 4 z Vysoké školy obchodní a 1 profesor z Vysokého učení technického.¹⁴

Velitel Vysoké školy vojenské div. gen. Alois Liška si uvědomoval specifčnost přechodného poválečného období. Předpokládal, že v budoucnu budou přicházet důstojníci, kteří již budou mít solidní znalosti z mnohých vědních disciplín, s jejichž základy se jejich předchůdci seznamují teprve v průběhu studia na Vysoké škole vojenské. Jednalo se především o jazykovou vybavenost, solidní národohospodářské a právní znalosti, včetně základů společenskovedních disciplín, které bude možné na škole dále tvořivě rozvíjet.¹⁵

¹¹Kategorii „hospitant“ zavedl služební předpis „Vysoká škola válečná a Vysoká intendantská škola (Š-V-2)“ z roku 1934. Hospitanti byli považováni za mimořádné posluchače. Jednalo se o důstojníky některých služeb armády, kterým ministr národní obrany na návrh náčelníka hlavního štábu povolil výuku vybraných přednášek mimo jejich služební zaměstnání. Výjimečně to mohli být také důstojníci zbraní, jež ministr národní obrany na návrh náčelníka hlavního štábu ze služebních důvodů povolal k jednoletému nebo dvouletému úplnému nebo částečnému sledování vyučování na škole. (VÚA Praha, VŠV, nezařazené spisy, kart. č. I).

¹²VÚA Praha, MNO, Náčelník hlavního štábu (nadále jen NHŠ) 1946, kart. č. 23, č. j. 976.

¹³Tamtéž.

¹⁴Tamtéž.

¹⁵VÚA Praha, MNO, NHŠ 1946, kart. č. 23, č. j. 976.

V rámci výuky se věnovala mimořádná pozornost vyhodnocování zkušeností z druhé světové války. Vedle vlastních pedagogů zde přednášeli důstojníci sovětské armády, ale i dalších spojeneckých armád. V rámci výuky se angažoval i přidělený sovětský instruktor na Vysoké škole vojenské plk. T. J. Jefimov, který jednak pomohl při konstituování skupiny tankového vojska na škole a zároveň pravidelně přednášel o použití tankového vojska ve druhé světové válce na východní frontě. Posluchači školy měli např. k dispozici i český překlad materiálu „Boje ve Stalingradě. Stručný operačně taktický nástin“ zpracovaný vojensko-historickým oddělením sovětské armády v Moskvě v roce 1944.¹⁶ Pozornosti posluchačů se těšily i méně známé kapitoly z válečných let, jako byly např. přednášky o sovětsko-finské válce, o organizaci a použití britských obrněných jednotek apod.¹⁷ Všichni posluchači během studia absolvovali celou řadu školních cvičení a válečných her. Zejména válečné hry měly dobrou pověst, vzhledem k tomu, že učitelé aplikáčnickým způsobem uvažovali o přednostech a nedostacích jednotlivých taktických úvah, aby nakonec společně s posluchači dospěli k co možná nejobjektivnějšímu řešení. V průběhu válečných her se posluchači učili prakticky uplatňovat taktické zásady a rozhodovat se samostatně a iniciativně na základě zadaných úkolů a jednotlivých situací bez vlivu a vedení učitele. Válečné hry se co nejvíce přibližovaly reálné skutečnosti na bojišti a v jejich průběhu vystupovala do popředí vůle a úsilí soupeřících stran se snahou zdolat protivníka. Frekventantům ve funkcích velitelů a štábních pracovníků byla ponechávána volnost v rozhodování při řešení konkrétních úkolů či situací. Válečné hry zároveň poskytovaly jedinečnou možnost sladit práci štábů cvičících stran. K jednotlivým hrám poté následovaly věcné rozpravy.

Válečné hry tak představovaly jednu z nejvyšších forem přípravy vyšších velitelů a štábních pracovníků československé armády. Spolu s dalšími formami, jako byly písemné školní práce ze všeobecné taktiky, taktické cesty a štábní cesty, přispívaly k dotvoření vzdělaného a všestranně připraveného důstojníka.¹⁸ Studijním pramenem pro posluchače školy, vedle skript a dalších studijních materiálů, byla edice „Poznatky a zkušenosti z poslední války“, kterou od roku 1946 pravidelně vydával hlavní štáb.¹⁹ Jednalo se o zobecněné zkušenosti československé zahraniční armády, ale především sovětské armády a dalších spojeneckých armád z let druhé světové války. Uvedené publikace byly přidělovány zdarma a vedeny jako služební pomůcka.

V letních měsících se do popředí pozornosti současně dostala příprava československých důstojníků na sovětských vojenských akademiích. Prvotní impuls představovaly dopisy ministra národní obrany a náčelníka hlavního štábu vládě republiky ze srpna 1945 s požadavky projednat celou záležitost s vládou SSSR. Původně se předpokládalo vyslání 68 důstojníků. Počátkem listopadu 1945 (od 2. 11. do 22. 12. 1945) byla na Vysoké škole vojenské zahájena intenzivní příprava vyšších československých důstojníků, vyslaných do sovětských vojenských akademií. Zahnovala samostatné studium ruského jazyka, kombinované s přednáškami sovětských i domácích důstojníků, zaměřené kromě jiného na zvládnutí sovětských vojenských řádů a předpisů. Celkově bylo vybráno 30 osob, z nichž polovina byla určena pro studium Vojenské akademie generálního štábu Klimenta Jefremoviče Vorošilova v Mos-

¹⁶VÚA Praha, VŠV, kart. č. 10, přednášky 184 – 190.

¹⁷Tamtéž. Například 16. prosince 1945 přednášel plk. anglické armády ze Staff College Crookendenmu na téma Výsadková operace při překonávání Rýna. Jednalo se o operaci 17. americké výsadkové divize při překonávání uvedeného vodního toku u Wesel. Se zájmem se setkala i jeho další přednáška věnovaná operaci spojeneckých výsadkových jednotek 17. – 25. září u Amheimu. (VÚA Praha, VŠV, kart. č. 10, přednášky 184 – 190)

¹⁸VÚA Praha, MNO, NHŠ 1947, kart. č. 2.

Dokumentace válečných her je uložena ve VHA Praha.

¹⁹Celkově bylo vydáno deset čísel. Poslední číslo obsahovalo upozornění, že v dohledné době začnou opětovně vycházet Vojenské rozhledy jako pokračování tradice z meziválečného období.

kvě.²⁰ Absolventi sovětských vojenských škol po únorovém státním převratu v roce 1948 zaujali postupně vysoké funkce v armádě a vojenském školství.

Slavnostní otevření Vysoké školy vojenské se konalo až 6. ledna 1946 za účasti prezidenta republiky E. Beneše, ministerského předsedy Zdeňka Fierlingera a dalších členů vlády včetně ministra národní obrany arm. gen. Ludvíka Svobody a státního tajemníka v MNO brig. gen. Mikuláše Ferjenčíka, předsedy Prozatímního národního shromáždění Jozefa Davida, náčelníka hlavního štábu div. gen. Bohumila Bočka, dalších vojenských hodnostářů, primátora hlavního města Prahy Petra Zenkla, rektorů civilních vysokých škol a vojenských přidělců spřátelených zemí.²¹ Benešova první oficiální návštěva na Vysoké škole vojenské představovala mimořádnou událost a svátek pro vědeckopedagogický sbor a posluchače, z nichž značná část měla zkušenosti z boje proti fašismu na frontách 2. světové války. Všichni přítomní si zároveň uvědomovali, že právě vojenství hrálo v životě a činnosti prezidenta republiky významnou roli, a to jak v letech 1. světové války, tak i nedávno skončeného válečného dramatu.

Prezident republiky ve svém vystoupení načrtnul základní otázky týkající se přípravy kvalifikovaných a věrohodných československých důstojníků. Výchozím bodem úvah se stala poválečná realita, kdy svět a vojenství byly po šestiletém válečném konfliktu ve velkých proměnách a neustálém vývoji. Důsledky nového strategického a politického postavení poválečné ČSR nalezly výraz v Benešově požadavku vojensky se opírat o SSSR. V této souvislosti je potřebné zdůraznit, že pro prezidenta, i přes uvedený limitující faktor, představovala armáda hlavní nástroj obrany státní suverenity, integrujícího činitele politického života národního státu Čechů a Slováků. Prezident dále zdůraznil, že mezi jeho posledním vystoupením na půdě Vysoké školy válečné a dneškem leží období, které bylo nabyto dramatickými událostmi, hluboce zasahujícími do vývoje ČSR a její armády. V této souvislosti ocenil vysoké morální kvality důstojníků – absolventů československé válečné školy v letech 1921 – 1938 – z nichž mnozí položili své životy v boji proti fašismu.

V další části svého vystoupení vymezil základní poslání moderní válečné školy a zdůraznil, že se nevystačí s výukou ryze vojenských předmětů. Vzhledem k tomu, že vojenství jako takové čím dále tím více zasahuje do struktury života celého národa, je potřebné základní učební dokumentaci rozšířit o výuku humanitních disciplín, jako je historie, ekonomie, právní vědy, mezinárodní vztahy, sociologie a psychologie. Právě na základě zkušeností z 2. světové války je žádoucí dát vojáku z povolání nové politické vzdělání v duchu všeobecného sociálního a hospodářského vývoje. Akceptujíc tezi, že moderní válka skýtá obrovské množství problémů politických, sociálních a speciálně vojenských a že je nelze všechny obsáhnouti ve škole jedné, se prezident zamýšlel nad otázkou koncepce cílevědomého vzdělávání vojenských kádrů. Stávající typ Vysoké školy vojenské považoval za první stupeň vojenského vysokoškolského studia pro důstojníky nižších hodností. Následovná fáze – nezbytně nutná praxe ve štábech a vojenských útvech – umožňovala vyzrání zá-

²⁰VÚA Praha, MNO, 4. odd. hl. št. 1946, kart. č. 48, č. j. 199.

V létě 1946 studovalo na sovětských vojenských akademiích celkem 23 důstojníků. Na Vojenské akademii K. J. Voršilova přitom studovalo následujících 14 československých důstojníků: brig. gen. Alfréd Ressel, brig. gen. Alois Fišera, pplk. gšt. Jozef Najnar, plk. gšt. Miroslav Kukla, pplk. gšt. Antonín Matl, pplk. gšt. Jozef Tóth, pplk. gšt. Vilém Sacher, plk. Jaroslav Selner, pplk. Vladimír Janko, pplk. Jozef Slabý, pplk. Otakar Rytíř, pplk. Václav Kovařík a pplk. Miroslav Šmoldas. (VHA, MNO, 3. odd. hl. št. 1946 kart. č. 33, č. j. 1568).

Posledním studujícím byl plk. František Rypl, který nahradil brig. gen. Aloise Fišera. (VÚA Praha, MNO, 3. odd. hl. št. 1946, kart. č. 34, č. j. 3272). Na dalších sovětských vojenských akademiích studovalo v tomto období 10 československých důstojníků. Tři důstojníci byli vysláni ke studiu různých kurzů v britské armádě a jeden důstojník studoval v kurzu pro důstojníky generálního štábu v Paříži. (Tamtéž). Nabídka na školení důstojníků v americké armádě nebyla akceptována vzhledem k nedostatku finančních prostředků.

²¹VÚA Praha, MNO, NHŠ 1946, kart. č. 23, č. j. 976.

kladních vědomostí, nabytých na prvním stupni vysokoškolské přípravy. Poté mělo následovat další prohlubování vysokoškolského vzdělání v nástavbových kurzech s cílem připravit vybrané důstojnické kádry pro zastávání speciálních a nejvyšších funkcí v československé armádě. Druhý stupeň vzdělání směřoval k pozdvižení obecného horizontu důstojníka tak, „aby správně nazíral na celý komplex obrany státu ze stanoviska celostátního a z celé šířky i hloubky tohoto problému, objímajícího veškeré složky státního bytí. Školení v něm by se více přiblížilo způsobu akademického studia a pozůstávalo by z přednášek, seminářů a praktických cvičení a samostatných prací, vše v úzké součinnosti s vysokými školami občanskými.“²²

E. Beneš za poslední stupeň vojenského vzdělání považoval kurz pro vyšší velitele připravující špičky vojenské hierarchie. Zároveň objasnil důvody, které vedly ke sloučení Vysoké školy intendantské s Vysokou školou válečnou. Uvedený akt označil za logický důsledek válečného vývoje, který směřuje k tomu, že při zachování, respektive zvýraznění významu specializace, musí být každý důstojník především vojákem, mít porozumění pro celkový vývoj vojenských událostí a to z hlediska příprav, ale i praktické realizace. Pouze v tomto širším rámci může specialista uplatnit své zvláštní vzdělání a účelně je zapojit do celkového úsilí. Za pozitivní trend označil prohlubování strategické a taktické přípravy pracovníků týlu. Připomněl platnost zásad, které zvýraznil při návštěvě Vysoké školy intendantské v roce 1938. Druhá světová válka jednoznačně potvrdila, že otázky výživy a zásobování vojsk a jejich materiální zabezpečení se staly tak důležitými, že ve značné míře ovlivňovaly vývoj válečných událostí a mnohdy i celkový výsledek války. To vše potvrzuje potřebu usilovného studia a dalšího rozpracovávání uvedených problémů a jejich řešení a zkoumání ve spojitosti s novými formami hospodářského a státního života.

Za mimořádně podnětné lze označit myšlenky týkající se vojenské složky národní kultury jako organické součásti postupující demokratizace společenského života. Prezident z principiálních důvodů odmítal jakékoliv kastovníctví důstojnického sboru. Zdůraznil přitom, že důstojník generálního štábu musí být rovnocennou součástí vojenského celku, především pak důstojníkem vojenské jednotky a útvaru. Je povinen udržovat neustálý kontakt s vojenským organismem, znát jeho ducha, chápat potřeby a možnosti. V této souvislosti odsoudil nezdravé kariéristické tendence po 2. světové válce, kdy někteří českoslovenští důstojníci nechťeli sloužit u útvarů. Důstojník generálního štábu se musí uplatnit zejména svými vnitřními hodnotami všestranně vzdělaného a vyspělého vojáka. Kvalita důstojnického sboru je dána zdravou soutěživostí, pracovitostí, pílí, svědomitostí a věrným kamarádstvím. Prezident za příklad dal československé letce v zahraničí, kteří prožili válečná léta v těžkých poměrech a nebezpečí a dokázali vytvořit pravé nefalšované kamarádství. Za nepřijatelné označil tendence snižování významu důstojníka generálního štábu a podceňování jeho činnosti. Zároveň varoval před snahami některých velitelů zakládat svoji převahu pouze na válečných zkušenostech.

Další část prezidentova vystoupení se týkala vymezení mravních požadavků na vojáka z povolání, které, řečeno současnou terminologií, tvoří páteř čestného kodexu vojenského profesionála. Podnětné a aktuální jsou Benešovy myšlenky týkající se výchovy a pěstování vojenského kamarádství a čistoty důstojnického sboru. V této souvislosti upozornil na nebezpečí, spočívající v tom, že by se jedna část důstojnického sboru pokládala za jakéhosi dohlázeatele nad částí druhou z hlediska jiných souvislostí, než které vyplývají z poměru vzájemné podřízenosti vojáků z povolání. Reagoval tím na činnost orgánů obranného zpravodajství (ovládaných komunistickou stranou), které se staly v poválečné armádě všudepřítomnou a obávanou institucí. Prezident za klíčové hodnoty vojáků z povolání, považoval především čestnost, charakternost, přímost a korektnost. V souvislosti s řešením přestupků vojáků z povolání

²²Гамтэж.

zvýraznil úlohu příslušných předpisů a zákonných institucí. Na druhé straně však důstojnický sbor má určité prerogativy, které mu umožňují, aby byl sám sobě korektorem mravních a charakterových vlastností svých členů.²³

Velitel Vysoké školy vojenské gen. Alois Liška ujistil prezidenta, že důstojníci-absolventi školy budou řídicími a organizačními činiteli, veliteli a vychovateli na všech stupních armádního organismu a vzdal hold důstojníkům generálního štábu a intendantsva, kteří v letech války položili své životy za ČSR.²⁴

Slavnostní vyřazení prvních poválečných absolventů Vysoké školy vojenské (mimořádného III. ročníku, který obdržel čestný název „Ročník vítězství“) se konalo 13. července 1946 za účasti ministra národní obrany arm. gen. Ludvíka Svobody, náčelníka hlavního štábu arm. gen. Bohumila Bočka a dalších osobností.²⁵ První pováleční absolventi byli zařazeni do funkcí na vyšších velitelstvích, na MNO a někteří zůstali na škole jako učitelé. Důstojníci – absolventi vševojskového směru – byli po roční praxi přefazováni do kategorie důstojníků generálního štábu s předpokladem perspektivního zastávání nejvyšších funkcí v armádě. Velení Vysoké školy vojenské zároveň věnovalo mimořádnou pozornost výchově na tradicích. Za účasti významných hostů se v areálu školy uskutečnilo 6. listopadu 1946 slavnostní položení základního kamene k pomníku padlých, popravených, umučených a nezvěstných důstojníků – absolventů Válečné školy, Vysoké školy válečné, Vojenské intendantské školy a Vysoké školy intendantské. Tentýž den se konal sjezd absolventů Válečné školy ročníku 1926, Vysoké školy válečné ročníku 1936 a Vysoké školy intendantské ročníku 1936 za účasti československé generality, sovětských a francouzských vojenských představitelů. Jménem sboru bývalých francouzských profesorů Válečné školy pozdravil účastníky tohoto setkání vojenský attaché Francie v Praze brig. gen. Gustav Flipo.

Hlavní štáb v průběhu roku 1946 byl nucen řešit problém nošení odznaků o absolvování vysokých vojenských škol. Jednalo se o to, že někteří slovenští důstojníci – absolventi bratislavské vysoké školy válečné ročníku 1942 a 1944 (pokud prošli poválečnou prověrkou a byli přejati do československé armády) – nosili na blůžkách československé odznaky o absolvování Vysoké školy válečné či Vysoké intendantské školy. Na odznak bratislavské školy byla podle německého vzoru totiž zobrazena „orlice“. Slovenští důstojníci (z nichž pět bylo povoláno do 3. ročníku operačního směru Vysoké školy vojenské v Praze) argumentovalo tím, že odznak považují za označení skupiny než za pamětní odznak. Záležitost s odznaky byla projednávána na složkách hlavního štábu. Velitelství VO-4 v Bratislavě v přípisu adresovaném 4. oddělení hlavního štábu navrhlo, aby bylo umožněno na odznaky pražské Vysoké školy válečné vyrýti pouze nápis školy bez udání názvu ročníku. Uvedené oddělení přípis postoupilo 1. oddělení, které argumentovalo tím, že podle stávajícího předpisu Š-V-2, čl. 101 je odznak VŠV a VIŠ památkou na absolvování nejvyšších československých vojenských škol a že absolventi cizích vojenských škol nemají právo uvedený odznak nosit. Obdobné stanovisko zastával i velitel Vysoké školy vojenské gen. Alois Liška, který požadoval, aby ve Sborníku důvěrných výnosů a nařízení bylo zakázáno neoprávněné nošení absolventských odznaků. V této souvislosti doporučil, v souladu se závěry 1. oddělení hlavního štábu, aby důstojníci generálního štábu měli zvláštní límcové odznaky a aby velení školy bylo přizváno k řešení celé záležitosti.²⁶

²³Tamtéž.

²⁴VÚA, MNO, NHŠ 1946, kart. č. 23, č. j. 976.

²⁵Tamtéž.

Dva absolventi byli hodnoceni jako absolutní výtečníci, 15 jako velmi dobrých a 43 jako dobrých. V rámci uvedeného ročníku byli vyřazeni jako absolventi rovněž tři učitelé Vysoké školy vojenské s hodnocením výtečným (pplk. Stanislav Dvorský, pplk. Vladislav Řezáč a major Jan Matátko a s prospěchem dobrým pplk. Ladislav Perl. Velmi dobrý prospěch byl dále přiznán mimořádnému posluchači operačního směru 3. ročníku Vysoké školy vojenské pplk. Ing. Rudolfu Tomiškovi. (VÚA Praha, MNO, 4. odd. HŠ 1946, kart. č. 35, č. j. 15/9/1/2).

²⁶VÚA, MNO 1946, 3. odd. hl. št. 1946, kart. č. 33, č. j. 1619.

K řešení dané problematiky se uskutečnila porada na 3. oddělení hlavního štábu za účasti zainteresovaných složek, která přijala definitivní závěry.²⁷

V tomto období se do popředí pozornosti dostával komplex otázek týkajících se zajištění bezpečnosti státu v případném válečném konfliktu. Na hlavním štábu byl zpracován koncepční materiál analyzující stávající vojenskou situaci ČSR včetně rozboru úkolů, které bude plnit armáda v případě válečného konfliktu a nástinu jednotlivých variant a vyvození operačních a organizačních závěrů z jejich použití.²⁸ V souvislosti s realizací jednotlivých variant (viz poznámka) se předpokládala rozsáhlá reorganizace vojenské vzdělávací soustavy. Navrhovalo se zřízení nových vojenských učilišť – protitankového, horského, chemického a dopravního. V rámci Vysoké školy vojenské se měla nově vytvořit fakulta vševojsková, týlová, dělostřelecká, tanková, ženijní a spojovací. Absolvování uvedených fakult mělo být základním předpokladem pro zastávání funkce velitele vojskového tělesa a službu ve štábech. Příprava vyšších velitelů měla být záležitostí Vysoké školy válečné (rovněž organické součástí Vysoké školy vojenské – pozn. autora). Na tomto nejvyšším stupni školení měla být věnována pozornost problematice operační a strategické a rozsáhlé humanitní přípravě vycházející z redukované osnovy Vysoké školy sociálních a politických nauk.²⁹ Realizace uvedeného koncepčního dokumentu byla však záležitostí dlouhodobou a závisela na řadě vnitřních i vnějších faktorů.

Od školního roku 1946/1947 došlo v rámci Vysoké školy vojenské k řadě zásadních změn.³⁰ Ze stávajícího operačního směru byla vytvořena Vysoká škola válečná, která tabulkově měla 1 plánovanou hodnost generála (velitel školy), 42 tabulek vyšších důstojníků (v uvedeném počtu, vedle učitelů, je zahrnut pobočník velitele školy a ředitel studia), 1 tabulku rotmistra a 7 ta-

²⁷Na poradě bylo rozhodnuto, že absolventům školy generálního štábu slovenského státu bude dodatečně udělen pamětní odznak Vysoké školy válečné v Praze s příslušnou textovou úpravou, z níž bude zřejmé, že se jedná o absolventy bratislavské vojenské školy. Dále bylo rozhodnuto, že důstojníci – absolventi válečných škol v zahraničí – musí požádat o právo nošení pamětních odznaků příslušných válečných škol. Náčelníkovi generálního štábu se mělo navrhnout udělení pamětních odznaků československé válečné školy pěti československým důstojníkům, kteří absolvovali školy a kurzy u armád, které nevydávali pamětní odznaky, jako vyjádření zásluh v čs. zahraniční armádě (jednalo se o absolventy kurzů sovětských vojenských akademií Frunzeho a týlové. Porada se usnesla, aby byl náčelníkovi generálního štábu předložen návrh, týkající se revize původního návrhu o zavedení límčových odznaků pro důstojníky generálního štábu. Argumentovalo se tím, že budou-li důstojníkům generálního štábu udělovány pamětní odznaky Vysoké školy vojenské v Praze, nebude zapotřebí zavádět zvláštní límčové odznaky i přes to, že zdaleka ne všichni absolventi Vysoké školy válečné či Vysoké intendantské školy budou převzít do kategorie důstojníků generálního štábu. Konstatovalo se, že zavedení speciálních límčových odznaků pro důstojníky generálního štábu by nepřineslo uklidnění, protože velitelsví zbraní by prosazovala zřízení podobných límčových odznaků pro své příslušníky. (Tamtéž).

²⁸VÚA Praha, MNO, HŠ 4. odd. 1946, č. j. 38/1/18.

Zpracovatelé dokumentu „Československá armáda. Její úkoly a organizace“ (pplk. gšt. Bohumír Lomský a pplk. gšt. Vilém Sacher) předpokládali, že budoucí válka bude válkou světovou. Konstatovali přitom, že poslední válka způsobila závažné změny v bezprostředním sousedství ČSR, z čehož vyplývá vojenský význam a odpovědnost ČSR za poměry ve střední Evropě. Československá armáda má za úkol jednak obranu nezávislosti a celistvosti ČSR, dále plnění úkolů vyplývajících z plnění spojenecké smlouvy se SSSR z 12. prosince 1943 (případně i dalších smluv) a realizaci úkolů plynoucích z členství ČSR v OSN. Pod tímto zorným úhlem byly koncipovány následující varianty. Varianta „A“ předpokládala vstup ČSR do války v případě napadení SSSR. Uvažovalo se o vyslání československé expediční armády, která by vedla bojovou činnost v rámci sovětských armád. Varianta „B“ kalkulovala s preventivním zásahem ČSR v rámci kolektivní bezpečnosti OSN nebo sovětsko-československé (případně jiné) smlouvy o vzájemné pomoci. Místem vojenského zásahu mělo být tvořící se ohnisko válečného nebezpečí. Za prvořadý úkol byl označen zásah proti Německu a Rakousku v případě vnějšího či vnitřního pokusu o změnu „status quo.“ Poslední varianta „C“ počítala s obranou celého československého teritoria až na sousedství se SSSR a částečně s Polskem. Cílem obrany mělo být uhájení výhodné polohy česko-moravského prostoru jako nástupového pro pozdější strategické rozvinutí sovětských branných sil. Uvedená varianta byla považována za nejsložitější vzhledem k tomu, že armáda bude po určité době bojovat osamoceně do příchodu spojeneckých sil.

²⁹Tamtéž.

³⁰Podle nových tabulek mírových počtů byli na Vysoké škole vojenské plánováni 3 generálové, 14 vyšších důstojníků, 5 nižších důstojníků, 6 rotmistrů, 7 dělesloužících poddůstojníků, 8 vojáků prezenční služby a 20 civilních zaměstnanců. (VÚA Praha, MNO, 4. odd. HŠ 1946, kart. č. 35, č. j. 38/1/10/8).

bulkových míst vojáků prezenční služby. Na škole bylo 12 předmětových skupin (všeobecné taktiky, pěchoty, dělostřelectva, letectva, tankového vojska, ženijního vojska, spojovacího vojska, týlu, zpravodajství, ZBP, válčení, historie a obranného zpravodajství).³¹ Transformací týlového směru byla dále znovuoobnovena Vysoká intendantská škola rovněž jako součást Vysoké školy vojenské. Tabulkově měla plánováno 1 místo generála (velitel školy), dále 19 tabulek vyšších důstojníků (v počtu učitelů započítán i zástupce ředitele studia a pobočník velitele VIŠ) a jednu rotmistrovskou tabulku. Výuku zabezpečovaly předmětové skupiny služba týlu, intendantská služba, všeobecná taktika, výživa vojska, vojenské hospodářství, vojensko-hospodářský zeměpis a válečné hospodářské dějiny.

Uvedené organizační změny neměly přitom podstatný vliv na způsob přípravy důstojníků generálního štábu. V uplynulém školním roce byla taktika týlu v rámci operačního směru probírána podrobně, protože důstojníci směru operačního a týlového byli připravováni tak, aby byli schopni nalézt uplatnění na funkcích důstojníků operačních i týlových štábů. Vysoká škola válečná úzce spolupracovala s VIŠ. Například všeobecnou taktiku i taktiku zbraní a částečně taktiku týlu přednášeli na VIŠ učitelé VŠV a zpětně učitelé VIŠ přednášeli frekventantům Vysoké školy válečné problematiku týkající se jejich oborů. Rovněž občanské vysokoškolské předměty se přednášely pro všechny důstojníky obou vysokých škol společně. Společně byly dále válečné hry, taktické cesty a některá praktická cvičení v terénu.

Frekventanti 1. ročníku Vysoké školy válečné absolvovali jednak stáže (zkušené) ve vojenských učilištích, případně u zbraní, s cílem důkladně se seznámit s armádou, jednotlivými druhy zbraní a služeb, včetně možností a způsobů praktického použití příslušné bojové techniky.³² V období od poloviny března do poloviny července absolvovali 660 hodin „tvrdé“ výuky v rámci školy a to na učebnách, ale i v terénu. Hlavní důraz byl položen na výuku všeobecné taktiky, taktiky týlu, taktiky zbraní, vojenské hospodářství a výživu vojska. Zbytek hodin byl vyčleněn pro morálně politickou výchovu, občanské vysokoškolské předměty a nezbytnou zálohu. Pro frekventanty 2. a 3. ročníku začínal školní rok 1. října 1946 a končil 15. července 1947. Výuka trvala od 8,00 hod. do 13,00 hod. a dvakrát v týdnu do 14,00 hod. Cvičení v terénu trvala pochopitelně delší dobu. Ve 2. ročníku Vysoké školy válečné bylo těžiště pozornosti soustředěno na činnost pěší a motomechanizované divize a smíšené a horské brigády v různých fázích bojové činnosti. Frekventanti absolvovali dvě válečné hry a štábní cestu a studovali občanské vysokoškolské a vojensko-odborné předměty. Dále absolvovali stáže na štábech divizí, štábech tankových brigád respektive na stupni sboru v celkové délce 4 – 6 týdnů.³³ V průběhu třetího ročníku Vysoké školy válečné byla dokončována výuka divize, případně horské brigády a hlavní pozornost se věnovala sboru (složenému z jednotných divizí případně z divizí či brigád různého typu) a dále stupni armáda v různých fázích bojové činnosti. Zároveň se dokončovalo studium občanských vysokoškolských a vojensko-odborných předmětů. Frek-

³¹Tamtéž.

³²Stáže ve vojenských učilištích a u zbraní byly rozděleny následovně: Pěchotní učiliště – 13 dní, Dělostřelecké učiliště – 17 dní, tankové vojsko – 30 dní, letectvo – 16 dní, Ženijní učiliště – 34 dní, Spojovací učiliště – 24 dní, Učiliště ZBP – 7 dní a Hospodářské učiliště 9 dní. Celkem se jednalo o 150 dní odborných stáží.

³³Ve 2. ročníku se vyučovaly následující předměty: V prvním bloku se jednalo o 200 hod. všeobecná taktiky, 112 hod. taktiky týlu, 100 hod. pěchoty, 88 hod. výuky tankového vojska, 76 hod. dělostřelectva, 44 hod. letectva a OPL, 40 hod. ženijního vojska, 36 hod. spojovacího vojska, 12 hod. ZBP, 24 hod. válečných dějin, 48 hod. morální a politické výchovy. Na taktickou cestu a válečné hry bylo vyčleněno 150 hod. Další vyučovací blok byl tvořen 40 hod. vojensko-hospodářského zeměpisu, 20 hod. válečných dějin hospodářských, 25 hod. výuky dějin ústavního a správního práva a 30 hod. výuky národního hospodářství. Poslední blok tvořilo 45 hodin výuky tělesné výchovy, 50 hod. výuky jazyků a 10 hod. zálohy. Frekventanti v průběhu studia zpracovávali z taktických předmětů školní a domácí práce a v rámci všeobecné taktiky navíc ještě závěrečnou práci. V rámci morální a politické výchovy byla věnována pozornost aktuálním politickým otázkám, politickým dějinám, sociologii válek a revolucí, problematice vojenské výchovy, ale i otázkám současné umělecké tvorby s důrazem na výchovu k brannosti a spolupráci orgánů výchovy a osvěty v rámci všeobecných taktických cvičení na stupni divize.

ventanti dále v průběhu školního roku absolvovali štábní cestu a dvě sedmidenní válečné hry v jejichž průběhu se procvičovala střetnutí armády (sboru) a ústupová operace armády (sboru). Tělesná výchova, která zahrnovala tělocvik a jízdu na koni, byla povinná, přičemž frekventanti měli možnost fakultativního používání jízdárny a tělocvičny v rámci samostatného studia či osobního volna. V rámci druhého a třetího ročníku se vyučovala jako povinný jazyk ruština a angličtina a to dvě hodiny týdně. Frekventanti každého ročníku byli rozděleni na dvě třídy – skupinu začátečníků a pokročilých. Velení školy, vzhledem k tomu, že výuce jazyků se věnoval nedostatečný počet hodin, kladlo důraz na soukromé studium. Předpokládalo se, že za 2 – 3 roky důstojníci hlásící se ke studiu na Vysokou školu vojenskou, budou muset složit předepsanou zkoušku z jazyků. Takto získaný čas se měl věnovat procvičování vojenské terminologie v cizím jazyce a předmětům vojensko-odborným.

V průběhu první poloviny prvního poválečného roku probíhala přijímací řízení na Vysokou školu válečnou. Ke zkouškám do 1. ročníku VŠV se přihlásilo 138 uchazečů, z toho 32 Slováků a do 2. ročníku 30 důstojníků.³⁴ Ze 167 uchazečů ke studiu VŠV se podrobilo přijímacím zkouškám 159 důstojníků. Velitel Vysoké školy vojenské navrhl přijmout ke studiu uchazeče v pořadí od 1 – 44 bez ohledu na druh zbraně a národnost. Od čísla 45 provádět výběr podle potřeby zastoupení jednotlivých zbraní a podle národnosti, aby byl dodržen plánovaný počet slovenských důstojníků, kteří byli vybíráni do pořadového čísla 141. Definitivní počty přijatých důstojníků ke studiu na Vysokou školu vojenskou byly stanoveny na poradě komise 20. září 1946 za předsednictví náčelníka hlavního štábu arm. gen. Bohumila Bočka.³⁵ Celkový přehled povolovaných uchazečů do 1. a 2. ročníku Vysoké školy válečné ve školním roce 1946/1947 z hlediska hodnosti, zbraně a národnosti podávají následující tabulky.

Složení 1. ročníku Vysoké školy válečné³⁶

DRUH ZBRANĚ	HODNOST			CELKOVÝ POČET	NÁRODNOSTI SLOVENSKÉ
	mjr.	štkpt.	kpt.		
<i>Pěchota</i>	2	3	–	5	2
<i>Tankové vojsko</i>	2	3	–	5	–
<i>Dělostřelectvo</i>	4	2	–	6	1
<i>Letectvo</i>	7	1	–	8	2
<i>Ženíjní vojsko</i>	2	–	–	2	–
CELKEM	17	9	–	26	5

³⁴Další dodatečné přihlášky uchazečů o studium došly v průběhu vlastních zkoušek, kdy ke studiu VIŠ se přihlásilo 40 uchazečů a dalších 34 důstojníků se hlásilo do VŠV či VIŠ. (VÚA Praha, MNO, 3. odd. hl. št., kart. č. 34, č. j. 2851).

³⁵Tamtéž.

Porady se zúčastnil 2. podnáčelník hlavního štábu brig. gen. Jan Procházka, velitel Vysoké školy vojenské div. gen. Alois Liška a velitelé Vysoké školy válečné a Vysoké intendantské školy plk. gšt. František Vejmelka a plk. Holan, dále přednostové 3., 4. a 5. oddělení hlavního štábu a přednosta III. odboru MNO.

³⁶VÚA Praha, MNO, 3. odd. hl. št., kart. č. 34, č. j. 2851.

Složení 2. ročníku Vysoké školy válečné³⁷

DRUH ZBRANĚ	HODNOST				CELKOVÝ POČET	NÁRODNOSTI SLOVENSKÉ
	mjr.	štkpt.	kpt.	npor.		
<i>Pěchota</i>	–	18	9	1	28	5
<i>Tankové vojsko</i>	–	1	3	–	4	2
<i>Dělostřelectvo</i>	–	11	2	1	14	4
<i>Letectvo</i>	4	6	–	–	10	3
<i>Ženíjní vojsko</i>	–	1	3	–	4	1
<i>Spojovací vojsko</i>	–	1	1	–	2	2
CELKEM	4	38	18	2	62	17

Do 1. ročníku Vysoké intendantské školy bylo povoláno 24 důstojníků, z toho 12 Slováků.³⁸ Hlavní štáb akceptoval požadavek velitele Vysoké intendantské školy týkající se povolání studia na Vysoké škole obchodní v Praze pro 23 frekventantů. S tím, že se jedná o zájem vojenské správy. Vzhledem k tomu, že značná část předmětů byla shodná s obsahem výuky na VIŠ, jednalo se o zvládnutí některých nových předmětů, které přispívali ke zvýšení vzdělanostní úrovně. Ke studiu na Vysokou školu válečnou byli dále ve školním roce 1946/1947 povoláni tři vyšší důstojníci jako hospitanti, kteří se podle své specializace zúčastňovali vybraných přednášek a cvičení ze všeobecné taktiky, taktiky letectva, dělostřelectva a taktiky týlu a služeb letectva. Uvedení důstojníci zůstávali i nadále ve stávajícím služebním zařazení a na jednotlivá zaměstnání se dostavovali na základě konkrétních pokynů velitele Vysoké školy válečné.

V průběhu roku 1947 se vyskytly případy důstojníků, kteří se ucházeli o přijetí na Vysokou školu vojenskou bez dodržení předepsaného služebního postupu. Spoléhali především na své „známosti“ s nejvyššími funkcionáři armády včetně státního tajemníka v ministerstvu národní obrany Jána Lichnera v případě slovenských důstojníků.³⁹ Uvedení vojáci z povolání nebrali v úvahu výnos náčelníka hlavního štábu č. j. 2829 z roku 1946, na jehož základě bylo možné povolání do vyšších ročníků Vysoké školy vojenské vybrané důstojníky československé zahraniční armády s tím, že se jedná o poslední výjimečné opatření. Navíc široká veřejnost se k udělováním výjimek stavěla velice kriticky a zároveň hrozilo nebezpečí degradace studia na Vysoké škole vojenské z hlediska očekávaných a oprávněných námitek ze strany ministerstva školství, financí i dalších ústředních orgánů, které by mohly zpochybňovat vysokoškolský charakter studia. Hlavní štáb proto rozhodl, že všichni uchazeči na Vysokou školu vojenskou, kteří žádají o povolání do vyšších ročníků, budou zařazeni do II. ročníku po úspěšném složení přijímacího řízení do I. ročníku, případně po složení zvláštní doplňovací zkoušky. Na dokreslení situace lze uvést, že bylo celkově podáno 302 žádostí o přijetí. K první zkoušce bylo povoláno 206 důstojníků (z toho 45 Slováků), ke druhé zkoušce 170 důstojníků (z toho 31 Slováků) a ke třetí

³⁷Tamtéž.³⁸Tamtéž.³⁹VÚA Praha, MNO, 3. odd. hl. št. 1947, kart. č. 108, č. j. 13847.

zkoušce 150 důstojníků (31 Slováků).⁴⁰ Na základě výsledků zkoušek a stanovených směrných čísel nastoupilo do I. ročníku operačního směru Vysoké školy válečné 41 důstojníků (z toho 10 Slováků). Na týlový směr I. ročníku Vysoké intendantské školy bylo povoláno 25 důstojníků (z toho 4 Slováci).⁴¹ Z celkového počtu 66 posluchačů přijatých do 1. ročníků bylo 14 důstojníků slovenské národnosti, což činilo 21,2 %. Do III. ročníku (operační směr) přestoupil pplk. Ivan Haluzický z moskevské vojenské letecké akademie na základě vlastní žádosti a bez uvedení důvodu propuštění (absolvoval v Moskvě dva ročníky). Ve dnech 18. – 20. září 1947 byla povolena zvláštní doplňovací zkouška do II. ročníku 8 důstojníkům, kteří vykonali zkoušku do I. ročníku. Na základě výsledků zkoušky postoupil do II. ročníku pouze jeden důstojník a ostatní byli zařazeni do I. ročníku.⁴²

Velení armády v průběhu roku 1946 dohodlo s příslušnými sovětskými orgány vyslání další skupiny důstojníků ke studiu sovětských vojenských akademií. Vybraná skupina, na základě rozhodnutí náčelníka hlavního štábu ze 16. prosince 1946, nastoupila k ročnímu studiu na Vojenské akademii K. J. Vorošilova 1. dubna 1947 po absolvování domácího přípravného kurzu.⁴³

Vnitropolitický vývoj v Československu, který měl významné vnější aspekty, se promítal i ve vojenském školství a vedl k názorové diferenciaci jeho příslušníků.⁴⁴ Výuka na Vysoké škole válečné a Vysoké intendantské škole (jako součástech Vysoké školy vojenské) ve školním roce 1947/48 tak byla zahájena ve složitě vnitropolitické situaci. V tomto období se na základě nařízení ministra národní obrany arm. gen. Ludvíka Svobody zároveň připravovalo obsahové zaměření kurzů pro vyšší velitele, které byly zřízeny v rámci Vysoké školy vojenské.⁴⁵

Připravovaný kurz měl mít informační ráz a sledoval záměr seznámit nejvyšší představitele československé armády se sovětskou vojenskou doktrínou, aplikovanou na konci Velké vlastenecké války. Kurz měl trvat od 3. prosince 1947 do 28. února 1948 a jeho velitelem byl jmenován zástupce velitele Vysoké školy vojenské brig. gen. Alois Fišera. Po ukončení tohoto kurzu měl

⁴⁰Tamtéž.

Vysoká škola vojenská počínaje školním rokem 1947/1948 měla následující součásti: Vysokou školu válečnou, Vysokou školu intendantskou, Kurz vyšších velitelů, Kurz velitelů vojskových těles a Kurz velitelů oddílů. (VÚA Praha, 3. odd. hl. št. 1947, č. j. 13562).

⁴¹VÚA Praha, MNO, 3. odd. hl. št. 1947, kart. č. 108, č. j. 14033.

Nebyl naplněn požadavek náčelníka hlavního štábu, aby do 1. ročníků bylo celkově přijato 17 slovenských důstojníků. (Tamtéž).

⁴²VÚA Praha, MNO, 3. odd. hl. št. 1947, kart. č. 108, č. j. 13784.

Výjimečně bylo povoleno vykonat přijímací zkoušku do 1. ročníku Vysoké školy válečné mjr. Alexandru Domínovi po jeho návratu ze zahraničí, kde se podílel na řešení otázek týkajících se vydání představitelů slovenského státu československým úřadům.

⁴³Jednalo se o zástupce přednosty 1. oddělení hlavního štábu plk. gšt. Františka Houru, přednostu 3. oddělení hlavního štábu pplk. gšt. Jaroslava Dočkala, učitele Vysoké školy vojenské pplk. gšt. Františka Rosenfeldera, náčelníka štábu 14. divize pplk. Jaroslava Tokana, náčelníka štábu 6. divize pplk. gšt. Václava Kratochvíla, referenta výcvikové skupiny VO 3 pplk. gšt. Jozefa Robotku, velitele 12. dělostřelecké brigády pplk. Jozefa Zadžoru a náčelníka štábu velitelství spojovacího vojska pplk. Františka Skokana. Z uvedeného počtu vybraných důstojníků byl pouze jeden slovenské národnosti a sice pplk. Jozef Zadžora. (VÚA Praha, MNO, 3. odd. hl. št. 1946, kart. č. 34, č. j. 3272).

⁴⁴Zápas o armádu a její charakter se zintenzívnil zejména v průběhu druhého poválečného roku. Vedení komunistické strany se orientovalo na mimoparlamentní formy politického zápasu. Lze to dokumentovat na jednáních plén Ústavodárného Národního shromáždění, ale i jeho branného a bezpečnostního výboru, která byla provázána střetávaním a ostrými polemikami politických subjektů. Partneri komunistů ve vládě i v parlamentu ostře reagovali na posilování pozic KSČ v klíčových složkách armády a bezpečnosti, zejména pak v obranném zpravodajství, které označovali za prostředek politického teroru, dále i v osvětovém aparátu a armádním tisku.

⁴⁵První kurz byl připravován od jara 1946 s tím, že bude požádána o pomoc sovětská armáda. Hlavní štáb požadoval vyslání dvou generálů, po jednom důstojníkovi tankového vojska, dělostřelectva, letectva, ženijního vojska, spojovacího vojska a týlového směru. Sovětští důstojníci s potřebným personálem (pokud by byl zapotřebí) měli zabezpečovat přednášky z všeobecné taktiky, dokládané konkrétními příklady z druhé světové války. Hlavní důraz měl být položen na obranu divize v horském terénu, útok zesíleného sboru v horách, útok zesíleného sboru s přechodem vodního toku, dále na útočnou operaci armády, obranu armády a útok na silně opevněné pozice protivníka. (VÚA Praha, MNO, 3. odd. hl. št. 1946, kart. č. 33, č. j. 1568). Uvedený záměr však nebyl v průběhu roku 1946 realizován.

následovat další zkrácený kurz v délce 4 měsíců v termínu od 1. března 1948 do 31. července 1948.⁴⁶ Těžiště kurzu spočívalo zejména v přednáškách, diskusích a velitelských cvičeních s důrazem na bojovou činnost divize, sboru a armády. Některá cvičení byla koncipována tak, aby demonstrovala sovětské pojetí jednotlivých forem bojové činnosti, další se zase pokoušela aplikovat sovětské zásady na konkrétní podmínky československé armády. Řada odborných přednášek byla pro jednotlivá cvičení společná, takže vznikla dostatečná časová rezerva pro zařazení aktuálních otázek týkajících se činnosti obranného zpravodajství, aktuálních hospodářských a politických problémů, které přednášeli představitelé politického a veřejného života. Hlavní štáb při koncipování obsahového zaměření kurzu pro nejvyšší funkcionáře armády kalkuloval s tím, že ve funkcích lektorů budou sovětsí důstojníci⁴⁷ a vedle nich bude dán i určitý časový prostor důstojníkům francouzské armády, s nimiž byla provedena konkrétní domluva. Nakonec se od původního záměru upustilo a do funkcí lektorů byli ustanoveni českoslovenští důstojníci, především pak absolventi kurzu Vorošilovovy akademie v Moskvě. Druhé oddělení hlavního štábu nastolilo problém, zda lze odmítnout předem dohodnutá vystoupení dvou francouzských generálů a dvou plukovníků.⁴⁸ Zároveň dalo na zvážení, zda li by nebylo možné přednášky v kurzu, které byly vyhrazeny poměrně úzkému okruhu nejvyšších armádních funkcionářů, uspořádat v ústředním domě armády pro všechny důstojníky generálního štábu, generalitu a frekventanty Vysoké školy vojenské. Situace se navíc zkomplikovala oficiálním dotazem francouzského vojenského attaché v Praze, zda dohodnuté přednášky francouzských důstojníků platí s požadavkem okamžitého zaslání termínů, aby mohla být dána informace generálnímu štábu do Paříže. Hlavní štáb československé armády zaujal stanovisko, že „když nebudou přednášet sovětsí důstojníci v Kurzu pro vyšší velitele, nepočítejme ani s francouzskými“.⁴⁹ Úřad vojenského attaché v Praze obdržel pouze stručné oznámení přednosti 3. oddělení hlavního štábu, že především z technických důvodů byl Kurz vyšších velitelů přeložen na rok 1948 a z tohoto důvodu přednášky Francouzů nepřichází v úvahu.⁵⁰ Závěr kurzu pro vyšší velitele bezprostředně korespondoval s dramatickými únorovými událostmi v roce 1948, kdy KSČ nastolila monopol své moci.⁵¹

Vývoj československé společnosti po nastolení monopolu moci KSČ probíhal ve složitých podmínkách dvoupólově rozděleného světa, ohroženého nebezpečím nové světové války. Právě v tomto období se realizovaly i kvalitativní změny ve výstavbě československé armády, jejím složení, poslání i mezinárodním začlenění. Mocenským převratem v únoru 1948 se nejen narušila, ale doslova zpřetrhala jakákoliv kontinuita s vlastními domácími tradicemi vojenské výstavby z meziválečného období.

Společenské změny na přelomu 40. a 50. let se odrazily i v bezpečnostní politice státu. Její základní konstanty se zformovaly na základě „leninských principů výstavby armády nového socialistického typu“, které se v rámci východního bloku považovaly za univerzálně platné bez ohledů na národní či historická specifika.

⁴⁶VÚA Praha, MNO, 3. odd. hl. št. 1947, kart. č. 108, č. j. 13835.

⁴⁷Například československý vojenský attaché v Moskvě generál Fusek byl ministrem národní obrany a 3. oddělením hlavního štábu úkolován, aby zabezpečil přednášku maršála Rokossovského k problematice bojových operací u Stalingradu, Moskvy, Kurska, a Berlína. (VÚA Praha, MNO, GŠ-3. odd. 1947, kart. č. 108, č. j. 19915.

⁴⁸VÚA Praha, MNO, GŠ-3. odd. 1947, kart. č. 108, č. j. 13835.

⁴⁹Tamtéž.

⁵⁰Dopis byl adresován zástupci vojenského a leteckého attaché Francouzské republiky majoru Marcelu Olivie Albertovi.

⁵¹Česká a slovenská historiografie se musí „vypořádat“ s hodnocením místa a úlohy armády v průběhu únorového převratu v roce 1948. Vedení KSČ prostřednictvím obranného zpravodajství, osvětových důstojníků a ilegální stranické struktury mělo dokonalý přehled o situaci a náladách ve vrcholové sféře armádního organismu, ale i v jednotkách a útvarech armády. Mohlo tak eliminovat demokraticky orientované důstojníky, kteří by se případně postavili proti nastolení mocenského monopolu KSČ. Mnozí důstojníci československé armády, včetně posluchačů a pedagogů Vysoké školy vojenské, spoléhali na prezidenta Edvarda Beneše a jeho postoje v průběhu únorových dnů byly pro mnohé z nich rozčarováním.

Komunistický stát absentoval na vypracování československé vojenské doktríny jako ucelené formulace vlastních vojenských zájmů a potřeb. Pro československou armádu, obdobně jako další armády tvořícího se vojenskopolitického uskupení východního bloku, se stala závaznou strategie „obranu socialismu“ proti „agresi imperialismu“. Vedení KSČ i státu se bezvýhradně podřízvalo vojenské doktríně SSSR. Klíčové problémy bezpečnostní politiky začaly být řešeny na základě pokynů a doporučení sovětských vojenských poradců, kteří na přelomu 40. a 50. let přicházeli do resortu obrany. Československá armáda jako jeden z rozhodujících mocenských státních orgánů, se ve skutečnosti stala mocenským orgánem KSČ, orientovaným na plnění vnější i vnitřní funkce. Rozhodnutím organizačního sekretariátu ÚV KSČ byla likvidována platnost zákazu činnosti politických subjektů v armádě z roku 1945 a došlo k plné legalizaci činnosti organizací KSČ. Organizační systém stranickopolitické práce byl završen v roce 1950 vytvořením hlavní politické správy a instituce zástupců velitelů pro politické věci. Současně vstoupily v platnost nové služební řády (věrná kopie sovětských), které podstatně měnily službu a vztahy a zakotvovaly vedoucí úlohu komunistické strany v ozbrojených silách. Postupně byla paralyzována a ukončována i činnost kolektivních a ústavních orgánů majících odpovědnost za řešení klíčových otázek bezpečnosti a obrany státu.⁵²

Československá armáda byla po únoru 1948 postižena radikálními čistkami, které se řídily přesně účelovými politickými hledisky. V průběhu jednotlivých perzekučních etap opustily armádu tisíce většinou kvalifikovaných odborníků ve svých profesích, nositelů národní a státní identity a suverenity československého státu. Výsledkem realizovaných změn v sociální, politické a kvalifikační struktuře vojáků z povolání byl zánik stavu reprezentovaného prvorepublikovým důstojnickým sborem.

Poúnorové čistky, které měly několik etap, zasáhly také Vysokou školu vojenskou.⁵³ V osobním věstníku MNO, ročník 1948 číslo 31 je zaznamenáno, že dnem 1. 5. 1948 byl přeložen do výslužby velitel Vysoké školy vojenské arm. gen. Alois Liška,⁵⁴ který odešel do emigrace na západ. Ve funkci jej nahradil arm. gen. Alois Fišera. Zástupcem velitele Vysoké školy vojenské byl jmenován brig. gen. Alfréd Ressel, který zároveň od 1. července 1948 zastával funkci náčelníka stolice operačního umění. Určující roli v procesu „očisty“ vojenského školství sehrávaly orgány obranného zpravodajství, řízené Bedřichem Reicinem, který se v armádě i ve vládnoucí komunistické straně stával jakousi šedou eminencí a bezprostředně se podílel na mnohých tragédiích vojáků z povolání a jejich rodin.

Podle propozic hlavního štábu se na Vysoké škole vojenské měla provést do konce školního roku 1947/48 důsledná očista vědeckopedagogického sboru podle následujících zásad. Bez výjimky mělo dojít k odvolání všech důstojníků, majících řečeno dobovou terminologií, „negativní poměr k lidově demokratickému režimu“. Dále se měli odvolat všichni učitelé, kteří před 2. světovou válkou vyučovali na Vysoké škole válečné a jimž se dosud nepodařilo přizpůsobit nové branné koncepci a novým vyučovacím metodám. Ze školy měli být odvoláni i ti učitelé, kteří měli za manželky příslušnice neslovanských národů. Na návrh hlavní správy výchovy a osvěty byl určen zástupce velitele Vysoké školy vojenské v oboru výchovy a osvěty. Na místa přednostů stolic (rozuměj kateder) měly být jmenovány spolehlivé kádry – absolventi kurzů Vorošilovovy akademie v Moskvě, případně důstojníci, kteří jednoznačně stáli za programovými postuláty nového režimu a byli členy KSČ.⁵⁵ Ministr národní obrany arm. gen. L. Svoboda výnosem z 9. června 1948, na návrh přednosty 4. oddělení hlavního štábu, vyjmenoval za

⁵²V roce 1950 došlo ke zrušení meziministerského sboru obrany státu, generálního sekretariátu obrany státu a nejvyšší rady obrany státu. Řešení otázek, jimiž se tyto instituce v předcházejícím období zabývaly, přešlo plně do kompetencí politického byra ÚV KSČ. Naprosto formální byla rovněž činnost branného a bezpečnostního výboru Národního shromáždění. Ten sice formálně existoval do roku 1954 a poté byl zrušen.

⁵³VÚA Praha, MNO, 3. odd. hl. št. 1948, kart. č. 60, č. j. 3988.

⁵⁴Osobní věstník MNO, r. 48, č. 31.

⁵⁵VÚA Praha, MNO, 3. odd. hl. št. 1948, kart. č. 60, č. j. 3549.

náčelníky stolic s platností od 1. července 1948 následující příslušníky Vysoké školy vojenské: stolice válečných dějin plk. gšt. v. v. Roberta Toscaniho, stolice vyšších jednotek plk. gšt. Jaroslava Selnera, stolice pěchoty plk. gšt. Miroslava Kuklu, stolice dělostřelectva plk. gšt. Otakara Rytíře, stolice tankového vojska plk. Vladimíra Janko, stolice letectva plk. gšt. Jana Pernikáře, stolice ženijního vojska pplk. gšt. Václava Kovaříka, stolice spojovacího vojska pplk. Alexandra Dubského, stolice týlu pplk. Jozefa Slabého, stolice zvláštních bojových prostředků pplk. gšt. Karla Nejedlého, stolice výsadkového vojska plk. Aloise Sítka, stolice obrany proti letadlům pplk. Jindřicha Mísika a stolice cizích armád plk. gšt. Jozefa Černíka.⁵⁶ Náčelníci dalších stolic měli být určeni později zvláštním výnosem ministra národní obrany. Ministerstvo národní obrany, na základě nařízení zástupce náčelníka hlavního štábu brig. gen. Šimona Drgače 28. července 1948, vyjmenovalo za náčelníka nově vytvořené stolice výchovy a osvěty (přejmenované později na stolici politických věd) mjr. Hugo Kovala.⁵⁷ Orgány obranného zpravodajství zároveň provedly důkladnou prověrku externích učitelů Vysoké školy vojenské (celkově jich bylo 35) a doporučily v řadě případů rozvázání pracovního poměru.⁵⁸ V první fázi čistky bylo ze studia propuštěno 42 posluchačů. V souvislosti s přijímacím řízením na Vysokou školu vojenskou nebylo k poslední třetí zkoušce (ze 128 uchazečů zúčastnivších se 2. písemné zkoušky) pozváno 47 uchazečů, které nedoporučilo 5. oddělení hlavního štábu. Pevně se jednalo o uchazeče, kteří byli kvalifikováni jako „politicky nespolehliví“.⁵⁹

Ve složité vnitropolitické situaci roku 1948, kdy KSČ upevňovala svoji moc v jednotlivých oblastech společenského života, se konalo vyřazování řádného ročníku Vysoké školy vojenské, který obdržel název „Ročník slovanské vzájemnosti“.⁶⁰ Všichni absolventi před udělením absolutoria byli důkladně prověřeni orgány obranného zpravodajství. Školu s výtečným prospěchem absolvovali 3 posluchači, s velmi dobrým 30 a dobrým 33 posluchačů. Z celkového počtu 66 čerstvě vyřazených absolventů jich bylo 15 trvale přiděleno Vysoké škole vojenské od 16. července 1948 s cílem nahradit úbytek příslušníků vědeckopedagogického sboru, kteří byli nuceni školu opustit.⁶¹ Týlový směr ukončilo 23 absolventů. Zároveň se uvažovalo o možnosti zvýšit počet československých důstojníků studujících na sovětských vojenských školách s důrazem na potřeby Vysoké školy vojenské.⁶² V létě 1948 studovalo v Sovětském svazu 33 československých důstojníků a pro další rok se kalkulovalo s vysláním dalších 9 důstojníků, což bylo označeno za počet prozatím dostačující. V letních měsících došlo zároveň k odvolání československých důstojníků, kteří studovali na francouzských vojenských školách.⁶³

⁵⁶VÚA Praha, MNO, 3. odd. hl. št. 1948, kart. č. 60, č. j. 3959.

⁵⁷VÚA Praha, MNO, 3. odd. hl. št. 1948, kart. č. 60, č. j. 2027.

⁵⁸VÚA Praha, MNO, 3. odd. hl. št. 1948, kart. č. 60, č. j. 3254.

5. oddělení hlavního štábu na základě předloženého seznamu externích učitelů, zpracovaného 12. března 1948, doporučilo okamžitě ze školy vyloučit dva pedagogy z právnické fakulty a jednoho z Vysoké školy sociálních nauk. Dalším třem civilním učitelům byla dána možnost dokončení školního roku s tím, že v novém školním roce 1948/1949 na VŠV již nenastoupí. Dodatečné prověření se týkalo dalších tří civilních osob zaměstnaných u vojenské správy. (VÚA, MNO, GŠ-3. odd. 1948, kart. č. 60, č. j. 3254).

⁵⁹VÚA Praha, MNO, GŠ, 3. odd. 1948, kart. č. 60, č. j. 3988.

Nepřijetí uchazeči obdrželi stručné oznámení s datem 22. července 1948. „Oznamuji Vám, že nebudete povoláni k III. ústní zkoušce do Vysoké školy vojenské. Za ministra brig. gen. Š. Drgač, vr.“ (Tamtéž).

⁶⁰VÚA Praha, MNO, 3. odd. hl. št. 1948, kart. č. 60, č. j. 6060.

⁶¹Školu absolvovali s výtečným prospěchem tři absolventi, s velmi dobrým třicet a dobrým třicet tři absolventů. (VÚA Praha, MNO, GŠ-3. odd. 1947, kart. č. 60, č. j. 6060).

⁶²Po únoru 1948 byli odvoláni českoslovenští důstojníci studující v zahraničí (pochopitelně mimo SSSR). 2 důstojníci studovali ve Francii, 1 v USA, 7 ve Velké Británii a 2 v Jugoslávii. (VÚA Praha, MNO, GŠ-3. odd. 1947, kart. č. 108, č. j. 13 499).

⁶³VÚA Praha, MNO, 3. odd. hl. št. 1948, kart. č. 60, č. j. 4020.

Jednalo se o dva československé důstojníky, kteří studovali v kurzu generálního štábu při Vysoké letecké škole. Vedení kurzu mělo přitóm zájem, aby jeden z československých posluchačů uvedeného kurzu kpt. Truhlář pokračoval ve studiu na vysoké škole válečné v Paříži.

Významná úloha v procesu budování armády komunistického režimu přitom náležela vojenskému školství, které v letech 1948 až 1951 procházelo permanentními reorganizacemi a hledáním nevhodnějšího modelu, který by kopíroval sovětské zkušenosti. Nová mocenská elita usilovala o zpeřtrhání kontinuity vojenského školství s předcházejícím vývojem. V této souvislosti se zvažovala řada alternativních návrhů, včetně vytvoření Vysokého učení vojenského, které by zastřešovalo nově vzniklé vojenské školy. V rámci Vysokého učení vojenského se předpokládalo zřízení stolic (kateder) následujících studijních směrů, oborů a předmětů: stolice všeobecné taktiky, stolice strategie a operačního umění, dále týlu, pěchoty a jezdeckta, výsadkového vojska, ochrany proti letadlům, morálně politické výchovy, štábní služby, válečných dějin a cizích armád. Jeden z alternativních návrhů kalkuloval s tím, že Vysoké učení vojenské bude zastřešovat následující vysoké vojenské školy: Vysoká škola pro štáby vyšších jednotek a zbraní, Vysoká škola týlová, Vysoká škola morálně politické výchovy, Škola pro velitele vojskových těles a Škola pro velitele vyšších jednotek. V podřízenosti Vysokého učení vojenského měla dále být Škola pro velitele oddílů, která ale neměla mít charakter vysoké vojenské školy a její přiřazení bylo limitováno důvody čistě technického a úsporného rázu. Uvedená koncepce byla nakonec zamítnuta.

Vysoká škola vojenská, přejmenována 1. října 1948 na Vysoké učení vojenské⁶⁴ (zastřešující Vysokou vojenskou akademii, Vysokou týlovou akademii, Nejvyšší vojenskou akademii, Velitelskou školu a Informační kurz pro velitele vojskových těles) faktickým vyřazením posledních absolventů – důstojníků generálního štábu – definitivně ukončila svoji činnost v roce 1949. Školu v letech 1945 – 1949 absolvovalo 348 důstojníků, z toho 258 důstojníků gšt. a 90 důstojníků intendanstva (285 české a 63 slovenské národnosti). Reálné počty důstojníků generálního štábu v československé armádě stagnovaly a postupně se snižovaly v závislosti na probíhajících čistkách armádního organismu. Uvedený trend lze dokumentovat na následujících údajích: československá armáda měla k 7. srpnu 1945 466 důstojníků gšt., k 31. prosinci 1946 to bylo 386, k 31. prosinci 1947 414 důstojníků gšt., k 15. únoru 1948 409 důstojníků gšt., k 31. prosinci 1948 324 důstojníků gšt. a k 1. prosinci 1949 338 důstojníků gšt.⁶⁵

Vedle Vysokého učení vojenského s výše naznačenou organizační strukturou byla nově vytvořena Vojenská inženýrská akademie v Praze (v podstatě kurz pro absolventy civilních technických vysokých škol majících zájem stát se vojákem z povolání), Vojenská akademie v Hranicích, Letecká vojenská akademie v Hradci Králové, Vojenská lékařská akademie v Brně a síť vojenských učilišť podle jednotlivých druhů zbraní.

Rámcově schválené osnovy vojenských akademií (rozuměj Vysoké vojenské akademie a Vysoké týlové akademie) vypadaly následovně. V prvním roce se jednalo o sedmiměsíční studium a 3,5 měsíční stáž u zbraní. Ve 2. roce následovalo 9 měsíců výuky ve škole a 1,5 měsíce stáže na štábech vyšších velitelství a v posledním 3. roce následovalo 9 měsíců studia na akademiích. V průběhu celého studia se vyučovaly následující předměty: strategie a branná politika – 1% (zahrnovala státní politiku, brannou politiku a vojenskou doktrínu), dále operace a taktika – 16%, taktika zbraní – 35%, taktika týlu – 1%, štábní služba v míru a ve válce – 5%, válečné dějiny – 3%, politické vědy – 10%, tělesná výchova a jízda koňmo – 10%, jazyky – 8% (ruský jazyk jako hlavní, němčina, francouzština a angličtina podle individuální volby frekventantů, cizí armády – 1% a ostatní předměty – 5% (jednalo se o vojenskohospodářský zeměpis, některé otázky právní s důrazem na základy mezinárodního, ústavního a válečného práva).

⁶⁴VÚA Praha, MNO, 3. odd. hl. št. 1947, č. j. 4000.

⁶⁵ŠVONDR, M.: Důstojnícky sbor československé armády v letech 1945 – 1949, s. 67.

Mocenská mašinérie vládnoucí KSČ se v letních a podzimních měsících roku 1948 začala rozjíždět naplno. Vedle již zmiňované čistky, která postihla vědeckopedagogický sbor Vysoké školy vojenské, začali být podle nových „třídních kritérií“ kádrování i uchazeči o studium na Vysokém učení vojenském. Klíčovou roli v tomto procesu sehrávalo 5. oddělení hlavního štábu, které prověřovalo jednotlivé uchazeče a nařizovalo koho ke studiu přijmout či nepřijmout, i přesto, že úspěšně absolvoval náročné přijímací řízení.

Ke studiu na Vysokou vojenskou akademii nastoupilo k 1. říjnu 1948 48 prověřených uchazečů, na Vysokou týlovou akademii směr všeobecný 10 důstojníků a směr intendantský dalších deset. Pro školní rok 1949/1950 se kalkulovalo s tím, že do vojenských akademií budou ke studiu přijímáni důstojníci hlásící se jednak dobrovolně a dále důstojníci, jejichž výběr provedou zvláštní výběrové komise. Celkově bylo přijato na Vysokou vojenskou akademii 117 důstojníků a Vysokou týlovou akademii 38 důstojníků.

Hlavním úkolem Vysoké vojenské akademie byla především příprava vybraných důstojníků československé armády pro zastávání funkcí na štábech vyšších velitelství a ve štábech velitelství zbraní a to ve všeobecném, dělostřeleckém, tankovém, ženijním a spojovacím směru. Základním předpokladem ke studiu byla především politická uvědomělost a naprostá oddanost komunistickému režimu, přičemž rodiče a manželka uchazeče nesměly mít neslovanskou národnost. Uchazeč musel k 1. lednu 1948 zastávat hodnost nadporučíka až majora a mít za sebou tři roky řadové služby na velitelské funkci. V případě věkově starších důstojníků individuálně rozhodovalo MNO. Každý žadatel o studium byl povinen v žádosti uvést všechny příbuzné žijící v zahraničí, dále ty osoby z příbuzenstva, které byly potrestány lidovými soudy a trestními nalézacími komisemi, případně jim byl zkonfiskován majetek, včetně příbuzných propuštěných ze zaměstnání na základě rozhodnutí akčních výborů národní fronty, dále zbavených veřejných funkcí, vyloučených z politických stran „obrozené Národní fronty“, ze studia na školách apd.

Všichni uchazeči o studium na Vysokém učení vojenském absolvovali několik přijímacích zkoušek. Jednalo se o psychotechnickou zkoušku a přezkoušení z tělesné zdatnosti, písemnou a ústní zkoušku z politického a vojenského vzdělání v jejímž rámci se měla prokázat povšechná znalost marxismu-leninismu (s důrazem na učení o válce a armádě), charakterizovat komunistický režim a politické zřízení kapitalistických zemí a znalost ústavy SSSR. Dále se jednalo o písemnou zkoušku ze všeobecných a zvláště československých dějin a to obdobím husitství počínaje a významem SSSR při budování míru a boje proti „válečným štvancům“ konče. Uchazeči dále absolvovali ústní zkoušku ze zeměpisu a písemnou a ústní zkoušku z jazyků (ruský jazyk jako hlavní a ostatní jazyky jako vedlejší). Další zkouška zahrnovala ústní přezkoušení z technických znalostí a takticko-technických dat výzbroje a materiálu jednotlivých zbraní a znalosti hlavních zásad použití zbraní a služeb. Všichni uchazeči o studium museli rovněž prokázat schopnosti úsudku při řešení jednoduchého taktického námětu na mapě a znalosti topografie. V září 1949 nastoupilo na Vysoké vojenské učení 7 sovětských vojenských poradců (z třinácti), kteří byli v tomto období vyžádáni ministrem národní obrany arm. gen. Ludvíkem Svobodou.

Dobovou atmosféru, pro níž bylo příznačné permanentní hledání „třídního nepřítele“ evokují slova generála Jaroslava Procházky na půdě Vysokého učení vojenského 25. ledna 1950. Ve vystoupení, věnovaném úkolům komunistické strany v armádě, v souvislosti s odhalením „titovské bandy“ jako „agentury západních imperialistů“ s jejími zastíracími metodami, zdůraznil, že „dnes ještě pokud se týká této otázky není ... u nás v armádě dosaženo ideálního stavu a jsme si vědomi, že nemáme, pokud jde o kádry naprosté spolehlivosti a věrnosti ... ještě všechno v pořádku. Nesmíme si představovat, že očista byla provedena, že se udělá tečka a že můžeme si lehnout a odpočívat na vavřínech. Svět se vyvíjí a také lidé a to znamená, že imperialisté a kapitalistické okolí se snaží k nám posílat špióny, rozrušovat naši výstavbu, organizovat sabotáže atd. To znamená, že člověk, který je dnes poctivý, nemusí už být zítra, poněvadž ho získají. Víte, že dneska je zejména snaha získávat pro cizí agentury zejména členy strany, poněvadž to

jsou ti, kteří mohou dodat nejvíce materiálu, ti také mají největší šance pro ně (viz Tito). Proto je třeba neustále bdělosti a ostražitosti.⁶⁶

K další reorganizaci vojenského školství došlo v roce 1950. Na místo stávajícího Vysokého vojenského učení bylo vytvořeno Vysoké vojenské učiliště (náčelníkem byl jmenován generál Alfred Ressel), v jehož rámci působila Nejvyšší vojenská akademie (nebyla otevřena), dále Vysoká vojenská akademie mající v 1. ročníku 49 posluchačů, ve druhém 23 a v posledním třetím ročníku 59 posluchačů, dále Vysoká týlová akademie, která měla v 1. ročníku 11 posluchačů, 2. ročník nebyl otevřen a v posledním 3. ročníku studovalo 20 posluchačů. Součástí Vysokého vojenského učiliště se nově stala i Vysoká letecká akademie.⁶⁷ Ta měla v 1. ročníku 6 posluchačů, 2. ročník nebyl otevřen a ve 3. ročníku studovalo 7 posluchačů. Součástí nové struktury byla dále Přípravná škola pro studium v zahraničí, v níž bylo soustředěno 111 československých důstojníků, připravujících se ke studiu především na sovětských vojenských akademiích, případně vojenských školách dalších států východního bloku. Součástí Vysokého vojenského učiliště byl dále Kurz pro zástupce velitelů vojskových těles pro zásobování, Kurz pro náčelníky služeb vyšších jednotek a kurz pro velitele intendantních útvarů.⁶⁸ V rámci přijímacích řízení byla na první místo postavena politická uvědomělost, spolehlivost a naprostá oddanost komunistickému režimu. Rodiče ani manželky uchazečů o studium nemohly být neslovenské národnosti. Uchazeč musel být ve věku 25 – 35 let a mít k 1. lednu 1949 hodnost nadporučíka až majora a nejméně odslouženy tři roky řadové služby na velitelské funkci. První zkouška zahrnovala přezkoušení psychotechnické a z tělesné zdatnosti, písemnou a ústní zkoušku z politického a vojenského vzdělání, kde uchazeč musel prokázat povšechné znalosti marxismu-leninismu s důrazem na učení o válce a armádě, Ústavy 9. května, Ústavy SSSR, povšechné znalosti politického zřízení „kapitalistických zemí“. Poté následovala ústní zkouška ze všeobecných, zejména československých dějin a písemná zkouška z dějin vojenství husitsvím počínaje a významem SSSR při budování míru a v boji proti „válečným paličům“ konče. Dále se jednalo o ústní zkoušku ze zeměpisu a písemnou a ústní zkoušku z jazyků (ruský jazyk jako hlavní a další jako vedlejší). Druhá zkouška zahrnovala ústní přezkoušení technických znalostí a taktických vlastností výzbroje a materiálu jednotek zbraní a základní kalkulační data, ústní přezkoušení ze znalostí hlavních zásad použití zbraní a služeb a schopnosti úsudku na jednoduchém námětu na mapě a písemnou zkoušku z topografie.⁶⁹

V rámci Vysoké vojenské akademie se vyučovaly následující předměty: politické vědy, taktika vyšších jednotek, služba štábu v míru i ve válce, pěchota, dělostřelectvo, tankové vojsko, letectvo, ženijní vojsko, spojovací vojsko, týl, protiletadlové vojsko, chemické vojsko, válečné dějiny, cizí armády, vojenská administrativa, válečný zeměpis, válečné vyměřování, ruský jazyk, druhý cizí jazyk a tělesná zdatnost. Na závěr tříletého studia se předpokládalo složení státních zkoušek z politických věd, taktiky vyšších jednotek a taktiky týlu. Na základě rozhodnutí náměstka ministra pro věci kádrové a náčelníka generálního štábu bylo rozhodnuto, že závěrečné zkoušky na Vysokém vojenském učilišti budou ukončeny státní zkouškou a absolventům bude podle sovětského vzoru vydán diplom a Výpis z rozkazu o prospěchu.

Na základě výnosu MNO č. j. 1361/Taj. Hl. štáb 3. odd. bylo v roce 1950 dále nově zřízeno 10 vojenských akademií v podstatě na úrovni předcházejících učilišť. Jednalo se o akademii pěchotní, dělostřeleckou, leteckou, tankovou, ženijní, protiletadlovou, spojovací, zbrojní, intendantní,

⁶⁶VÚA Praha, VŠV, nezařazené spisy, kart. č. 19.

⁶⁷Hlavní štáb v souvislosti s přijímáním uchazečů na Vysoké vojenské učiliště došel k závěru, že v důsledku čístek bude nutné připustit k přijímacím zkouškám i absolventy Vojenské akademie v Hranicích vyřazené v roce 1946, neboť mezi zbývajícími absolventy hranické předválečné akademie bude málo schopných uchazečů. (VÚA Praha, MNO, GŠ-3. odd. 1948, kart. č. 60, č. j. 7020). Hlavní štáb zároveň přijal rozhodnutí, že od školního roku 1949/1950 budou do vojenských akademií přijímáni jednak vojáci z povolání hlásící se dobrovolně a dále ti, kteří budou vybráni a určeni zvláštními výběrovými komisemi. (Tamtéž).

⁶⁸VÚA Praha, MNO, SVŠ, kart. č. 40, č. j. 73/1/14.

⁶⁹VÚA, MNO, GŠ-3 odd., kart. č. 60, č. j. 7020.

ční a automobilní. Vojenské školy byly do 31. května 1951 řízeny 3. oddělením správy bojové přípravy, s výjimkou Pěchotní vojenské akademie, která podléhala správě bojové přípravy generálního štábu a Letecké vojenské akademie podřízené MNO – velitelství letectva.⁷⁰

Nová organizace vojenského školství z roku 1950 však neměla dlouhého trvání, byla jednak těžkopádná a navíc sovětsí vojenští poradci k ní zaujímalí kritická stanoviska.⁷¹ Počátkem února 1951 se konaly dvě informativní zkoušky 66 uchazečů ke studiu na akademích Vysokého vojenského učiliště. Vědomosti a znalosti z politické a vojenskopolitické oblasti byly hodnoceny jako velice nízké, při zkouškách z dějin převládalo „ideologické pojetí“, přičemž úroveň písemných prací byla ve srovnání s rokem předcházejícím hodnocena výše, problémy se vyskytovaly i při zkoušce ze zeměpisu a ruského jazyka. Lepší znalosti byly u německého jazyka, který si vybrala většina uchazečů.⁷²

V souvislosti s urychlenou výstavbou armády včetně předpokládaného omlazování důstojnického sboru se začalo v roce 1951 uvažovat o vytvoření Vojenské akademie (podřízené náčelníkovi generálního štábu), která by nahradila stávající Vysoké vojenské učiliště.⁷³ Dále měla vzniknout Vojenská technická akademie (podřízená ministru národní obrany a síť vojenských učilišť, které by (s výjimkou Vojenskopolitického učiliště Josefa Hakena řízeného hlavní politickou správou) řídila nově vytvořená správa vojenského školství, podléhající ministru národní obrany.

V podstatě se jednalo o aplikaci sovětského modelu vojenského školství na konkrétní československé podmínky. Ministr národní obrany 19. července 1951 nařídil náčelníkovi správy vojenského školství, aby zkoncipoval rozkaz prezidenta republiky o vojenských školách pro důstojníky a generály.⁷⁴

Na základě rozkazu prezidenta republiky o organizaci vojenských škol z 15. srpna 1951 a za aktivního podílu sovětských vojenských poradců v československé armádě byla zřízena Vojenská akademie v Praze s fakultou vševojskovou a fakultou speciální, dále Vojenská technická akademie v Brně s fakultami dělostřeleckou, tankovou, leteckou, ženijní, spojovací a chemickou, přičemž každá z fakult měla obor velitelský, velitelsko-technický a vojensko-průmyslový. V Hradci Králové zahájila činnost Vojenská lékařská akademie se dvěma fakultami, zaměřenými na výchovu lékařů a na další výchovu a specializaci lékařů. Dosavadní pojmenování „vojenských akademií“ bylo změněno na vojenská učiliště. Dále byly zřízeny vyšší školy důstojníků a školy na důstojníky v záloze jednotlivých druhů vojsk a týlu. Zároveň byla zavedena povinná vojenská příprava posluchačů na civilních vysokých školách. Podmínkou pro přijetí do nově vytvořených vojenských akademií byl především dělnický nebo malorolnický původ žadatele i jeho manželky, třídní uvědomění a vysoká pracovní morálka. Ke studiu mohli být přijati uchazeči v hodnosti poručíka až štábního kapitána s maximální horní hranicí věku 35 let. Výjimky povolovalo v odůvodněných případech MNO. Uchazeči byli dále povinni se podrobit dvěma informativním zkouškám, písemné, která se měla uskutečnit začátkem srpna 1951 na velitelstvih vojenských okruhů a druhá zkouška měla probíhat na končícím Vysokém vojenském učilišti v Praze začátkem září 1951, které se přetransformovalo na Vojenskou akademii.⁷⁵ Velitelé di-

⁷⁰ Tamtéž.

Nově vytvořená správa vojenského školství kalkulovala, že vojenské školství dodá armádě do léta a podzimu 1951 6 velitelů vyšších jednotek, 549 důstojníků vševojskových štábů, 20 důstojníků štábů týlu vyšších jednotek, 7 důstojníků štábů vyšších leteckých jednotek a 1950 velitelů pluků.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² VÚA, MNO, SBP 1951, kart. č. 22, č. j. 0919

⁷³ Vojenská rada projednala 13. června 1951 nový návrh přípravy důstojníků a uložila správě vojenského školství, aby provedla reorganizaci Vysokého vojenského učiliště a jeho přejmenování na Vojenskou akademii. (VHA Praha, MNO, SVŠ 1951, kart. č. 40, č. j. 73/1/33).

⁷⁴ VÚA Praha, MNO, SVŠ, kart. č. 40, č. j. 73/1/11.

⁷⁵ Uchazeči v rámci přípravy na zkoušku museli zvládnout jako povinnou literaturu projev Klementa Gottwalda na únorovém zasedání ÚV KSČ v roce 1951 a dále referát ministra národní obrany Alexeje Čepičky na celostátním aktivu velitelů a politických pracovníků 9. března 1951.

vizi s platností od 1. června 1951 měli za úkol zřídit pro všechny dobrovolné, ale výběrovými komisemi i povinně určené uchazeče, přípravné kurzy. Nově vytvořené vojenské akademie měly za úkol urychleně připravovat vyšší velitele, štábní pracovníky, technické odborníky a vojenské lékaře jednak jako vojenské odborníky a současně bezprostřední realizátory politiky KSČ v ozbrojených silách.

Reorganizace vojenské vzdělávací soustavy bezprostředně probíhala v období vyostřené mezinárodní politické situace. Neustálé zdůrazňování hrozby „německého imperialismu a revanšismu“ ze strany komunistického režimu sloužilo ke zdůvodňování potřeby upevňovat východní blok jako záruku nezávislosti Československé republiky. Současně se uvedenou argumentací „ospravedlňovaly“ mimořádné požadavky na výstavbu československé armády v maximálně možných tempích a na úkor dalších odvětví společenského života.

V. VONDRÁŠEK: DIE VORBEREITUNG DER HÖHEREN KOMMANDANTEN DER TSCHECHOSLOWAKISCHEN ARMEE IN DEN JAHREN 1945 – 1951

Das Militärschulwesen wurde schon im Jahre 1945 in vollem Umfang erneuert und im Grunde genommen entsprach dem Militärschulwesen der Republik vor dem Münchner Abkommen. Sein Dreistufensystem – Militärakademien, militärische Bildungsanstalten und höheres Militärschulwesen – sollte folgende Aufgaben erfüllen: 1) schnelle und kontinuierliche Ergänzung von Offiziersgrundfunktionen in dem Offizierkorps durch junge Kader, 2) Erneuerung und Ergänzung der militärischen Grundausbildung bei aktiven Offizieren ohne verlangter Qualifikation, 3) militärisch-theoretische Ausbildung von aktiven Reserveoffizieren, 4) Kadervorbereitung für höhere und höchste Funktionen in der tschechoslowakischen Armee.

Am 1. Juli 1945 wurde die Militärische Hochschule in Prag gegründet. Kontinuierlich knüpfte sie an die Erfahrungen der Kriegshochschule aus den 30er Jahren an. Sie legte auf das zielbewusste Studium, Ausarbeitung und Anwendung von Fragen, die der 2. Weltkrieg brachte, wert. Eine weitere triftige Aufgabe der Schule war ihr Anteil an der Ausarbeitung der neuen militärischen Doktrin des tschechoslowakischen Staates – die Militärische Hochschule vereinte in sich drei relativ selbstständige Komponente: a) Kriegshochschule, b) Kurs der höchsten Offiziere, c) Kommandoschule (sog. Kurse für Befehlshaber von Militärkörpern und Befehlshaber von Truppen). In dem Schuljahr 1946/47 kam es in der Militärschule zur Reihe von grundlegenden Änderungen. Aus der existierenden Operationsrichtung wurde die Kriegshochschule gebildet, in der die folgenden Funktionen vorgesehen waren: 1 General (Befehlshaber der Schule), 42 höhere Offiziere (nebst Lehrern auch ein Adjutant des Befehlshabers der Schule und Studiendirektor), 1 Rottmeister und 7 Soldaten des Präsenzdienstes. Die angeführten Änderungen hatten dabei keinen grundlegenden Einfluss auf die Vorbereitungsweise der Offiziere des Generalstabs.

Nach dem Februar 1948 betraf die tschechoslowakische Armee eine radikale Säuberung, die man nach absichtlichen politischen Hinsichten richtete. Im Laufe der einzelnen Persekutionsetappen verließen die Armee Tausende von größtenteils qualifizierten Fachmännern, Trägern der nationalen und staatlichen Identität und Souveränität des tschechoslowakischen Staates. Das Resultat der realisierten Änderungen in der sowohl sozialen und politischen Struktur, als auch Qualifikationsstruktur der Berufssoldaten, war der Untergang des Standes, den der Offizierkorps der ersten Republik repräsentierte. Die Säuberungsaktionen nach dem Februar 1948, die in einigen Etappen verliefen, gingen weder die Militärische Hochschule um. Die Militärische Hochschule, am 1. Oktober 1948 auf Vysoké učení vojenské (Höhere militärische Lehre) umgenannt, beendete ihre Tätigkeit definitiv in 1949. Nebst der umgenannten Militärischen Hochschule wurden die Militärische Ingenieurakademie in Prag, Militärakademie in Hranice, Militärische Flugakademie in Hradec Králové und Militärische Medizinakademie in Brunn gegründet. Zur nächsten Reorganisation des militärischen Schulwesens kam es im Jahre 1950. Anstatt der existierenden Vysoké vojenské učení (Höhere militärische Lehre) wurde Vysoké vojenské učiliště (Höhere militärische Lehranstalt) gegründet. Im Jahre 1951 fing man an das sowjetische Model des Militärschulwesens auf die konkreten tschechoslowakischen Verhältnisse zu applizieren. Die Reorganisation des militärischen Bildungssystems verlief in der Zeit einer verschärften international-politischen Situation. Eine ständige Betonung der Drohung „des deutschen Imperialismus und Revanchismus“ aus der Seite des kommunistischen Regimes diente zur Begründung der Nötigkeit der Festigung des Ostblocks als Gewährleistung der Unabhängigkeit der Tschechoslowakischen Republik. Außer einer Menge neuer Angaben über die Organisationsformen und den Inhalt der Ausbildung von höheren Kommando- und anderen Kadern im Rahmen des tschechoslowakischen Militärschulwesens bringt der Aufsatz auch Grundinformationen über das Studium im Ausland, beachtet die Nationalitätsstruktur der Hörer und Lehrer in den einzelnen Schulen und befasst sich mit der vorangehenden militärfachlichen Bereitschaft und praktischen Erfahrungen von Pädagogen und Studenten. Er geht weder die Eingliederungsweise der Absolventen in konkrete Funktionen in der Armee um.